

La creativitat que la planificació no pot fabricar

Published by [Interacció](#) [1] on 12/03/2014 - 15:12 | Last modification: 21/09/2026 - 13:12

L'article de Cecilia Scoppetta és interessant perquè formula una paradoxa que travessa bona part de les polítiques urbanes i culturals de les darreres dècades: **les ciutats volen planificar la creativitat, mentre que molts dels espais que la fan possible neixen precisament allà on la planificació deixa marges d'indeterminació**. Publicat el 2013, el text se situa en la discussió crítica sobre la ciutat creativa, la regeneració urbana basada en la cultura i el gir de la planificació cap a formes més obertes de governança.

Scoppetta parteix de l'evolució de les polítiques culturals urbanes europees. Des dels anys vuitanta, la cultura havia adquirit un paper creixent en les estratègies de regeneració, primer mitjançant grans equipaments, museus i projectes emblemàtics associats al màrqueting urbà, i després mitjançant polítiques orientades a la producció cultural i a la denominada «ciutat creativa». Aquesta evolució havia convertit la cultura en un factor de competitivitat, atracció turística i construcció d'una nova identitat postindustrial de les ciutats.

L'autora qüestiona els efectes d'aquesta instrumentalització. La «culturalització» de les estratègies econòmiques pot reforçar processos d'exclusió social i espacial, produir espais destinats al consum i convertir la cultura en capital abans que en capital social. La ciutat passa a construir-se també com una imatge que selecciona què vol mostrar i, inevitablement, què deixa fora.

La crítica es trasllada després al paradigma de la ciutat creativa. Scoppetta diferencia l'aproximació de Richard Florida, centrada en l'atracció de la «classe creativa», de la de Charles Landry, que entén el *creative milieu* com un entorn capaç de generar idees, relacions i innovació. És aquesta segona concepció, vinculada al lloc i a les pràctiques socials, la que permet plantejar la pregunta central de l'article: **és realment possible planificar la creativitat?**

La resposta que emergeix del text és deliberadament problemàtica. Els entorns creatius necessiten espais disponibles, llibertat respecte de determinades regulacions i xarxes capaces d'autoorganitzar-se. Moltes vegades apareixen precisament en espais abandonats, residuals o pendents de transformació. Scoppetta els denomina *free-zones*: ocupacions temporals, centres socials, antics espais industrials reutilitzats i altres formes d'apropiació que oscil·len entre allò formal i informal, legal i il·legal, autoritzat i no autoritzat. Aquest conjunt de pràctiques constitueix una mena de **«shadow planning»**, una producció de ciutat que es desenvolupa paral·lelament a la planificació oficial.

La qüestió no és com planificar la creativitat, sinó com pot la planificació reconèixer les condicions que permeten que aparegui sense anul·lar-les.

L'article recorre experiències d'ocupació i reutilització a Amsterdam, Berlín, Bremen i diverses ciutats italianes per mostrar la diversitat d'aquestes pràctiques. Algunes responen a necessitats d'habitatge; altres creen espais culturals, tallers, teatres, centres comunitaris o llocs de sociabilitat. La seva institucionalització planteja una tensió recurrent: la legalització pot proporcionar estabilitat i recursos, alhora que pot modificar les condicions d'autonomia que havien fet possible l'experiència.

La temporalitat esdevé així una dimensió decisiva. Scoppetta interpreta les ocupacions i reutilitzacions temporals com a **dispositius de reactivació**. Una intervenció efímera pot desaparèixer, entrar en conflicte amb altres usos o arrelar progressivament fins a constituir una comunitat de pràctica. L'important no és únicament l'espai recuperat, sinó el procés durant el qual es produeixen relacions, coneixements, imaginaris i capacitats col·lectives.

Aquí apareix la funció específica de l'art. A partir de Dewey i de les pràctiques relacionals i de l'art públic contemporani, l'autora proposa entendre l'art com a experiència vinculada a les pràctiques socials. Les

intervencions artístiques poden actuar com una forma d'«acupuntura» urbana: accions petites, reversibles i situades que permeten experimentar usos i significats diferents dels previstos per la planificació convencional.

El treball de camp desenvolupat durant cinc anys a Roma permet a Scoppetta portar aquest plantejament al terreny institucional. El mapa de la pàgina 21 és especialment expressiu: superposa la ciutat planificada amb una xarxa de reapropriacions temporals al voltant de Garbatella i de les antigues zones industrials del Tíber. La imatge materialitza visualment la tesi de l'article: sobre una mateixa ciutat conviuen la planificació oficial i una geografia menys visible produïda per les pràctiques socials.

D'aquesta experiència se'n deriva una exigència considerable per a l'administració pública. No es tracta simplement d'incorporar aquestes iniciatives als procediments existents. Cal acceptar processos incrementals, temps diferents dels administratius, conflictes, negociacions i resultats que no poden definir-se completament per endavant. Fins i tot categories tradicionals com la «destinació d'ús» perden centralitat davant d'una concepció del reús basada en la superposició temporal de pràctiques i actors.

Scoppetta estén aquesta crítica a determinades formes institucionalitzades de participació. Els processos participatius poden quedar reduïts a escolta, consulta o construcció de consens si l'administració continua definint prèviament el marc del problema i les alternatives possibles. Per això, connectar la planificació «ombra» amb l'oficial significa assumir els ciutadans no només com a destinataris de serveis, sinó com a **agents que disposen de coneixements, experiències i capacitats pròpies**. L'objectiu final és ampliar l'esfera pública perquè pugui reconèixer necessitats socials emergents que els serveis convencionals encara no saben interpretar.

Nota de l'editor (2026). Llegit avui, l'article conserva força sobretot en aquesta crítica a la pretensió institucional de produir directament allò que depèn d'autonomia, experimentació i temps. També mostra alguns límits del moment en què va ser escrit. La categoria de «creativitat» ocupa encara un lloc molt central i realitats molt diferents queden reunides sota conceptes com *free-zones* o *shadow planning*. Tampoc no desapareix una qüestió decisiva: qui pot assumir els riscos de la informalitat, de la temporalitat o de l'ocupació i qui en queda exclòs. Precisament per això, la contribució més útil del text potser no és oferir un model alternatiu de regeneració, que l'autora explícitament evita, sinó **desplaçar la funció de la política pública: de fabricar espais creatius a reconèixer, negociar i sostenir capacitats socials que ja estan produint ciutat**.

Referència

Scoppetta, C. (2013). Broadening the public sphere through creative shadow planning. *ACE: Architecture, City and Environment*, 7(21), 67–96.

[Text complet \(pdf\)](#) [2]

Categories: Publicacions acadèmiques

Categories: Recursos i publicacions

Tags: governança cultural

Tags: participació cultural

Tags: arts i creació

Tags: desenvolupament territorial

Tags: innovació cultural

- [3]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2014/creativitat-fabricar>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/e140279.pdf>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/4837>